

Intervju med Eric Rådstam

Lotten Kalenius, som förlorade en familjemedlem i Estoniakatastrofen 1994, intervjuar Eric Rådstam som har två aktiva sociala mediaplattformar som fokuserar på olyckan.

Hej Eric! Du är ju en aktiv röst i olika forum som diskuterar Estoniakatastrofen. Du och jag kom i kontakt med varandra när jag skrev till dig på Instagramchatten efter att ditt konto @estoniakatastrofen började följa Vetenskap och Folkbildnings konto @swedishskeptics. Hur reagerade du på mitt misstänksamma första meddelande till dig? Citat: "Hej! I egenskap av vad har du den här kanalen? Är du anhörig eller dylikt, eller bara intresserad?"

Jag tänkte att du verkade misstänksam mot mig!

Men det släppte jag ju ganska snabbt, i alla fall. Du driver som sagt Instagramkontot *@estoniakatastrofen* och YouTubekanalen *Estoniaveckan*. I skrivande stund har de 1 325 följare respektive 3 600 prenumeranter. Det är inte illa. Min första fråga är således lik i princip samma som när jag först kontaktade dig: Vem är du och vad ligger bakom ditt intresse för *Estoniakatastrofen*?

Jag är en vanlig kille med familj, fru och två barn i skolåldern. Har ett vanligt jobb, men ett specialintresse för *Estoniakatastrofen*. Jag har varit intresserad av händelsen sedan den inträffade, i princip. Vid tillfället var jag 14 år så

jag har vissa minnen, men faktiskt inte så många.

Jag har alltid varit intresserad av fartyg och sjöfart och det tror jag kommer från att jag ända från barnsben har åkt fram och tillbaka till Gotland varje sommar. Under en lång tid var det Nordström & Thulin som drev gotlandstrafiken, alltså samma rederi som var en del av Estline, så det finns en liten koppling kanske man kan säga.

I gymnasiet handlade mitt specialarbete om just Estoniakatastrofen, men sedan dess och fram till 2020 så har mitt intresse varit ganska svalt faktiskt. Dokumentären *Estonia – Fyndet som ändrade allt* återuppväckte verkligen mitt intresse och så insatt som jag är nu har jag faktiskt aldrig varit.

Vad var det i Henrik Evertssons dokumentär som återuppväckte ditt intresse? Vad hände i dig som resulterade i ett sådant engagemang du har idag?

Framför allt var det ju att det var en ny dokumentär om Estoniakatastrofen. Det var ju några år sedan en ny sådan gjordes och intresset fanns ju där även om det var vilande.

Den stora grejen var ju hålet i skrovet som naturligtvis var överraskande och chockerande. Även det här om de påstådda militära transporterna.

Men det var ju framför allt efter att ha sett alla delarna som jag började sätta mig in i detta igen och började läsa på igen. Den första boken jag läste var Stefan Torsells bok *Svenska statens haveri*. Författaren förde fram alla möjliga påståenden, bland annat att bogvisiret aldrig skulle ha fallit av.

Jag minns att jag blev väldigt upprörd. Hade regeringen ljugit om detta i alla år? Jag blev mer eller mindre

Estoniamonumentet i Stockholm.

övertygad om att det handlade om en mörkläggning kring Estonia.

Men jag ville ändå kolla upp det mesta så jag började forska i allt själv och på den vägen är det. Jag upptäckte mycket info på Estoniasamlingen och insåg efter ett tag att det har gjorts väldigt mycket utredningar om Estonia.

Tyvärr nämns inget eller väldigt lite om allt som har gjorts i en del böcker. Efter att ha börjat läsa forskningsrapporter, utredningar med mera så började bilden klarna en aning. Att det hela skulle ha mörkats var inte längre sannolikt.

Hur mycket inverkan har ditt intresse och engagemang i frågan på ditt privatliv? Har du missat några födelseda-

gar eller ställt in en familjesemester med anledning av en presskonferens om de nya undersökningarna?

Ibland tar intresset för mycket tid, men jag har aldrig ställt in eller missat något på grund av en presskonferens eller liknande.

Det var ju skönt att höra! Enligt min högst anekdotiska erfarenhet har Estoniaintresset i vissa fall tagit över människors liv helt och hållet...

Hittills har jag lyckats hålla mig på en sansad nivå!

Du interagerar väldigt mycket med andra människor som intresserar sig för Estonia. Bland annat har du live-sändningar på din YouTubekanal där du svarar på frågor direkt och är även admin i en facebookgrupp som heter Estoniagruppen med 4 200 medlemmar och ofta långa kommentarstrådar. Vad är din drivkraft bakom att så aktivt diskutera en fråga som har en tendens att bli väldigt känslösam?

Jag vill förtydliga att det inte var jag som startade Estoniagruppen på Facebook utan att jag blev inbjuden till den efter att ha kickats från andra grupper på Facebook på grund av min skeptiska inställning till alternativa förklaringar till haveriet. Det hade även hänt grundarna till Estoniagruppen, så deras ambition var att skapa ett nytt forum där en mer balanserad debatt kunde föras.

Youtubekanalerna startade jag därför att jag tyckte att det behövdes en motpol till andra kanaler på YouTube och andra ställen på internet som mest fokuserar på alternativa förklaringar till tragedin.

Av samma orsak diskuterar jag katastrofen på nätet eftersom det tyvärr sprids många felaktigheter om olyckan och det är viktigt att det blir balans i debatten och att fakta kommer fram. Många som diskuterar katastrofen har fått sin kunskap från alternativa källor som YouTube och "random" sidor på nätet. Källkritik är tyvärr ovanligt hos många när det gäller Estonia.

Många yngre har i princip fått all sin kunskap från dokumentären *Estonia – Fyndet som ändrar allt* och den dokumentären saknar mycket relevant information, tyvärr. Estoniafrågan är väldigt komplex och det finns enligt mig inga enkla svar på de detaljfrågor som ställs kring haveriet.

Enligt mig vet vi varför Estonia sjönk. Det slogs fast i slutrapporten 1997. När bogvisiret lossnade startades en kedjereaktion som till slut ledde till att hon sjönk. Men vi vet inte exakt hur många vågor som krävdes för att slita sönder visirets lås, vi vet inte heller exakt hur länge ram-

pen var öppen och så vidare. De är sådana frågor vi aldrig kommer att få svar på.

Det förekommer, förstäeligt nog, också väldigt många känsloargument i diskussionerna. Men att antalet prenumeranter på Youtubekanalerna och även Instagram ökar visar att det finns en efterfrågan på faktabaserad information om katastrofen istället för tomma spekulationer och påståenden.

Jag har fått meddelanden från folk där ute som säger att de, efter att ha sett mitt material, börjat göra egna efterforskningar och ändrat ståndpunkt. Från mörkläggning till inte mörkläggning, eller hur man ska uttrycka det. Det är alltid kul att få sådana meddelanden, men mitt mål är inte att aktivt "ömvända" folk utan att upplysa om relevant information så att det inte blir så ensidigt. Det är lättare att fatta beslut om man har all information, så att säga.

Jag har naturligtvis respekt för att det är en känslig fråga för många fortfarande, men jag tycker ändå att det är viktigt att fakten kommer fram. Ingen tjänar på att det sprids felaktigheter och ibland rena lögnar om olyckan.

I beskrivningen av facebookgruppen kan jag läsa: "Vi verkar för en balanserad diskussion om katastrofen, dess följder och belägger påståenden vi gör med källor." Min uppfattning är att det just inom ämnet Estonia tenderar att fara runt väldigt många obelagda påståenden. Hur går det med modererandet av gruppen?

Det går bra. Irrelevanta påståenden eller så kallade one-liners som "mörkläggning" brukar vi snabbt radera för att kvalitén på diskussionerna ska fortsätta vara hög. Vi har dock varit tvungna att kicka en del medlemmar på grund

av personangrepp och annat. Det är tråkigt att vuxna människor inte kan bete sig.

Jag lade till delen om källor ganska nyligen eftersom det förekommer många obelagda påståenden om detta. Jag är öppen för alternativa teorier, men jag tycker att man måste kunna belägga sina påståenden med källor.

Kritiken mot gruppen brukar handla om att vi inte är öppna för alternativa teorier, att vi censurerar inlägg och så vidare. Det tycker inte jag stämmer. Men som en medlem uttryckte det, jag parafraserar: "Vi är öppna för alternativa teorier, men man får vara beredd på att komma med några slags bevis och att bli emotsagd." Det tycker jag är en sund inställning.

Efter att ha tittat på ett flertal av de videor du har på din YouTubekanal kan jag konstatera att du är väldigt noggrann. Du gräver i Estoniasamlingen, du kontaktar folk för att bekräfta eller dementera uttalanden, du begär ut

dokument och dykfilmer med mera. Vad är ditt senaste "aha-moment" efter att ha undersökt ett visst påstående?

Att en transkribering av dykaktiviteterna på däck 6 som gjordes i slutet av 1990-talet visade sig vara felaktig. I transkriberingen påstods att dykarna skulle leta efter en väska, prata om en ritning och att det skulle vara något skumt med det hela. Det är påståenden som har betraktats som sanningar i över 20 år.

När jag granskade filmerna tillsammans med en medlem i Estoniagruppen och även återställde dykarnas heliumröster, framgick det att inget skumt alls pågick under dykningarna på däck 6.

Det var väldigt intressant att göra den upptäckten och samtidigt märkligt att ingen har upptäckt det förrän nu. Det får mig att fundera lite över avsaknaden av källkritisk granskning av en del påståenden. Varför har ingen granskat detta tidigare?

De flesta som aktivt engagerar sig i Estoniafrågan, oavsett sida, vittnar om att tongångarna kan bli höga och även obehagliga. Du måste ha hamnat i din beskärda del av knepiga situationer. Vill du ge något exempel?

Jag har blivit anklagad för allt möjligt och även kallad lite allt möjligt, men det vanliga är att folk tror att jag är köpt/betald av den ena eller andra för att sprida den sk officiella lögnen.

De som skulle betala mig t ex regeringen, MUST, SÄPO eller före detta statsråd.

Det har även framförts att jag på något sätt skulle vara emot ytterligare utredningar av haveriet eller att jag skulle

tycka att allt som har gjorts angående händelsen är helt problemfritt. Det tycker jag inte. Det har begåtts många fel i efterspelet, men jag uppfattar inte det som ett tecken på en omfattande mörkläggning. Katastrofen var så ofantligt stor och inget liknande hade ju inträffat i Sverige tidigare. Det fanns inget facit för hur man skulle agera. Såhär i efterhand är det lätt att säga hur man borde ha gjort.

Det finns en uppsjö av konspirationsteorier kring Estonias förlisning. Ubåtar, explosioner, knarksmuggling, transporter av kärnvapensdelar, försvunnen besättning... Vad är den mest udda konspirationsteorin du stött på?

Jag vet inte om det kan kallas en konspirationsteori men det var en person som skrev flera brev till haverikommisionen på 90-talet och gav som förslag att kaskelottvalar orsakade katastrofen. Han verkade vara insatt i hur de lever och skrev att det är inte omöjligt att ett stim av valar

hade attackerad Estonia på något sätt och orsakade katastrofen.

Du har nyligen läst överlevaren Sara Hedrenius bok ”...*det ser illa ut*” och har recenserat den för Folkvett. Min sista fråga är således: hur många böcker/skrifter/rapporter om Estonia har du i din bokhylla? Vilken är den du anser mest tillförlitlig och vilken är den som står på mest skakig grund?

Många! Det har ju skrivits massor om katastrofen, men många böcker är väldigt gamla nu. Det är svårt att nämna en som ”mest tillförlitlig” eftersom de behandlar olika delar av händelsen. En del är rena vittnesskildringar och berättelser om upplevelser, som till exempel Kent Härstedts bok *Det som inte kunde ske* från 1995.

Andra går in på mer tekniska bitar och är mer analyserande som *Katastrofkurs – Estonias väg mot undergång* från 1995. Den boken gillar jag väldigt mycket eftersom den är just analyserande. Den skrevs innan den officiella haverirapporten var klar och tar upp utredningen som JAIC gjorde, men även det tyska varvets egen utredning.

Författarna jämför utredningarna med varandra, vad som verkar mest sannolikt och så vidare.

En annan bok som har skrivits är *Tysta leken* från 2001. Där går historikern Knut Carlqvist genom vittnesmålen och analyserar dem. Det är ett omfattande jobb han har gjort, men jag håller inte med om vissa slutsatser och tolkningar.

Det gemensamma för de böcker jag nämner här är att man bör vara källkritisk.

Då får jag tacka för intervjun! Jag önskar dig lycka till i din fortsatta strävan efter saklighet i diskussioner om Estoniakatastrofen.

Tack så mycket! ☺

Tips för vidare förkovring

Estoniasamlingen på Riksarkivet:

<https://sok.riksarkivet.se/estonia>

Sociala medier:

YouTube: Erics kanal Estoniaveckan, bland annat "Estonia – Dykningen på däck 6 och jakten på väskan" (15 september 2022) och "Estonia – Dykningen på däck 6 och den andra väskan" (22 september 2022)

Instagram: Erics konto @estoniakatastrofen – En tragedi på Östersjön

Facebook: Estoniagruppen

Litteratur (med tillförsikt):

Carlqvist, Knut. *Tysta leken: varför sjönk Estonia?* Stockholm : Fischer & Co, 2001.

Härstedt, Kent. *Det som inte kunde ske.* Stockholm: Bonnierförlagen, 1995.

Jörle, Anders och Anders Hellberg. *Katastrofkurs – Estonias väg mot undergång.* Stockholm: NoK, 1996.

Torssell, Staffan. *M/S Estonia – Svenska statens haveri.* Alternamedia, 2016.

Folkvett:

Kalenius, Lotten. "Tankefel och konspirationsteorier kring Estoniakatastrofen". *Folkvett* 2021:4, "Kunskapsrelativism". <https://www.vof.se/estonia>